

کنسرن های کشاورزی و مواد غذایی

فریده ثابتی

در اواخر قرن ۱۹ تولید صنعتی مواد غذایی در انگلیس، که بزرگ ترین قدرت جهانی آن زمان بود، آغاز شد. اولین شرکت های کشاورزی با خصلت جهانی با دلایل مختلف رشد کردند. اقتصاد کشاورزی مکانیزه شد. مواد شیمیایی تازه وارد بازار شد. حمل و نقل با راه آهن، کشتی، و بنادر انجام گرفت. تغییرات انقلابی در این زمینه انجام شد. نگهداری و انبارداری محصولات بهتر شد. سیاست های تجارت آزاد، رشد سازمان دهی شده ی بازارهای ترمینال برای مبادله و تجارت بذرها رواج یافت. ماشین های کشاورزی و سموم شیمیایی مصنوعی را کنسرن های مواد غذایی در مزارع بزرگ اروپا و آمریکای شمالی به کار گرفتند. روی مساله نگهداری طولانی مدت و کنسرو سازی مواد و هم چنین روی تولید مستقیم مواد غذایی و نوشابه ها، تمرکز شد. با رشد تکنولوژی هیبرید در سال های دهه ۱۹۳۰، به مساله به نژادی و خطوط تولید نژاد بهبود یافته وارد شدند.

تا دهه ی ۱۹۵۰ در آمریکا و ۱۹۶۰ در اروپا، تجارت مواد غذایی به صورت محلی یا فامیلی توسط افراد انجام می گرفت. بعد سوپرمارکت های زنجیره ای با سیستم خود خدمتی ایجاد شد که در خدمت کاهش مخارج از طریق کاهش نیروی کار بود. در نیمه ی اول قرن بیستم، شرکت های آمریکایی و اروپایی، نه تنها تجارت و حمل و نقل کالاها ی کشاورزی را تحت اختیار داشتند، بلکه شروع به سرمایه گذاری مستقیم در کشورهای دیگر در این زمینه کردند و به این طریق پای کنسرن های فراملی در کشاورزی و محصولات آن باز شد. بعد از جنگ جهانی دوم و بازسازی اروپا، این پروسه تحت رهبری آمریکا سریع تر شد و گروه های تولیدی جدید در رابطه با مواد غذایی، نوشابه ها و غذاهای آماده ایجاد شد. صنعتی سازی اقتصاد کشاورزی و انقلاب سبز در اروپا، برای شرکت های اروپایی امکان ورود به آسیا و آمریکای لاتین را فراهم ساخت. رشد اقتصادی و درآمدهای افزایش یابنده ی بعد از جنگ، رژیم غذایی مردم را تغییر داد و تقاضا به مواد غذایی را بالا برد. تمایل به استفاده از مواد غذایی تازه که مستقیم تحت کنترل کنسرن ها بودند، میوه ها، ماهی، سبزیجات و صیفی جات، از طریق تبلیغات سازمان دهی می شد و به بیانی کنسرن ها سلیقه ایجاد می کردند.

از دهه ی ۱۹۸۰، فعالیت کنسرن ها، نه فقط در کشور خودی، بلکه به دیگر کشورهای جهان هم تمرکز داده شد. حکومت های کشورهای به اصطلاح در حال رشد، کنترل دولتی روی مواد خام و تحدیدات گمرکی و تجاری را بنا به پیشنهاد و در حقیقت دستور مجموعه ی صندوق بین المللی پول، بانک جهانی و سازمان تجارت جهانی برداشتند. در نتیجه کنسرن ها به سهولت به انتقال تولیدات کشاورزی تازه (فریش) این کشورها به کشورهای رشد یافته پرداختند. امروزه چند کنسرن جهانی تصمیم گیرنده مثل نستله، مک دونالد، کوکاکولا، دبیره، کارجیل و ...، در این رابطه وجود دارد. در بیست سال گذشته، تمرکز آن ها به سمت کشورهای در حال رشد، به ویژه چین متمایل شد. بازیگران جهانی جدید، مثل دو شرکت برزیلی آی.بی.اس و ب.ا.اف در زمینه ی تولید گوشت پیدا شدند. شرکت دولتی چینی چم چینا و کوفکو بسیاری از کنسرن های دیگر را خریدند. انقلاب دیجیتالی و بیوتکنولوژی هم به این بخش ورود کردند. تجارت مواد غذایی حتی علاقه ی میکروسافت، ای.بی.ام و آمازون را جلب کرد. از جمله ی بزرگ ترین شرکت های مواد غذایی می شود این اسامی را ذکر کرد: وال مارت، کارجیل، کوستکو، کروگ؛ تسکو، نستله، پیپسی کولا، جی.بی.اس. و ان هوسر- بوش ایبوو. این شرکت های عظیم با سودهای نجومی که بازار جهانی کشاورزی و مواد غذایی را بین خود تقسیم کرده اند و دهقانان و کشاورزان خرد این کشورها را که توان رقابت نداشتند، خانه خراب کردند و از زمین های شان راندند با خود گرسنگی، تغییرات محیط زیستی، بیماری ها و شرایط کار بدتر از قبل را به ارمان آوردند.

در پایان قرن بیستم، مساحت زیر کشت چهار محصول روغن خرما(پالم)، ذرت، شکر و سویا به شدت بالا رفت. این چهار ماده هم به عنوان مواد غذایی، هم دامی و برای تولید انرژی و مواد خام برای سایر صنایع کاربرد یافت. کشورهای در حال رشد آسیا به روغن پالم وابسته شدند. بازار آن تحت کنترل مالزی، سنگاپور و اندونزی است. آن ها نه فقط برای کشورهای پیشرفته، بلکه برای تقاضای رو به ازدیاد کشورهای خود هم مسئول اند. کنسرن دولتی مالزیایی به نام سیم دارتی، بازمانده ای از دوران استعماری انگلیس است، که در کامرون و لیبیا هم فعال بود. کنسرن سنگاپوری ویلمار با ۲۰۰ هزار هکتار زمین زیر کشت پالم، به ویژه در مالزی و اندونزی فعال است. بخشی از عملیات اولیه تولید را هم خود کنسرن انجام می دهد و بزرگ ترین شرکت تولید کننده ی روغن غذایی در جهان است، که بخش اعظم دارائی آن به "روبرت کوک" چینی الاصل تعلق دارد، که به سلطان روغن جهان معروف است و در زمینه هتل داری و مطبوعات هم دست دارد. خانواده ی "ویدجاجا" در اندونزی با کنسرن سینارمس بیش از ۱۰۰ هزار هکتار زمین زیر کشت دارد. همین رابطه در مورد شکر هم صادق است. در برزیل هفت شرکت سرمایه ای برزیلی و غربی، بیش از ۵۰٪ تولید شکر را کنترل می کنند. مالکان کنسرن ها ثروت شان از مالکیت بزرگ زمین می آید. به طور مثال در سال ۲۰۱۴ کنسرن کوپرسوکار برزیلی با کنسرن آمریکایی کارجیل باهم ادغام شدند. آن ها ۴۷ کارخانه ی آسیاب نیشکر خودی و ۵۰ مورد قراردادی دارند.

علاوه بر روغن پالم و شکر، کنسرن ها روی تولید سویا نیز متمرکز شده اند. به طور مثال کنسرن آرژانتینی ال تخار، ۷۰۰ هزار هکتار را در آرژانتین، بولیوی، اوروگوا و پاراگوا که بخش اعظم آن به صورت قرارداد اجاره بلند مدت است، زیر کشت می برد. مهم ترین کنسرن "آماگی" نام دارد که دارای ۲۲۰ هزار هکتار کشت سویا است. برای کنترل آماده سازی روغن؛ کنسرن های دولتی و خصوصی برزیل با تجار مواد خام غربی و وارد کنندگان چینی اعم از دولتی و خصوصی در مبارزه اند.

زمین زیر کشت ذرت در آمریکا در بیست سال گذشته بالا رفته است و اکنون حدود ۴۰ میلیون هکتار کشت ذرت در آمریکا وجود دارد که اغلب با مدیریت خانوادگی است. تولید کنندگان آمریکایی با رقابت کنسرن های کشاورزی اروپای شرقی (روسیه و اوکراین) مواجه اند. در اوکراین که دومین تولید کننده ی بزرگ ذرت جهان است، تعداد ده کنسرن ۲،۸ میلیون هکتار را کنترل می کنند، که برابر با نصف زمین زیر کشت ذرت اوکراین است. گروه "کرنل" با حمایت مالی کنسرن های مالی اروپای غربی، حدود ۴۰۰ هزار هکتار را کنترل می کند که بزرگ ترین کنسرن تولید غلات در اوکراین است. آن ها نه تنها کشت، بلکه کارگران ارزان را هم تحت کنترل خود دارند و هم چنین به خاطر قدرت مالی خود، توان تهیه تکنولوژی پیشرفته را هم دارند. اکثر این کنسرن ها در تملک خانوادگی هستند و بعضی نیز در بازار سهام فعالند. تعداد کمی از آن ها دولتی هستند. شرایط کار در آن ها مثل دوران استعماری است.

دولت ها نقش مهمی در اقتصاد مبتنی بر کشت برای صادرات گیاهانی، که مصارف چندگانه خوراکی، دامی، انرژی و صنعتی دارند، هم چنین در اجاره دادن طولانی مدت زمین، تامین مالی زیرساخت های حمل و نقل مثل جاده ها، راه آهن، بنادر و غیره و تصمیمات سیاسی در این موارد دارند. کنسرن های دارای مزارع بزرگ برای کشت گیاهانی چند ساله، از نظر مالی قوی هستند. امکان کشاورزی مدرن را دارند. با کنسرن های مختلف در ارتباط هستند و برای بازارهای متعددی تولید می کنند، و در بسیاری از نقاط جهان ساختار اقتصاد کشاورزی را دگرگون می سازند تا به صنایع کشاورزی تبدیل شوند. دیجیتال کردن در بخش تولید به کار گرفته شده است. این امر تنها در مساحت های بالا و با سرمایه زیاد امکان پذیر است. بازار ماشین های کشاورزی بسیار گسترده است و معاملات ابزارهای کشاورزی در جهان، به تنهایی در سال ۲۰۱۳، مبلغ ۱۳۷ میلیارد دلار بود که در سال ۲۰۱۵ و ۲۰۱۶ به دلیل رکود در این بخش، کم تر شد. قیمت تولیدات کشاورزی پایین است زیرا مخارج تولید کنسرن های بزرگ، به دلیل کاربرد تکنولوژی مدرن و استثمار بی حد و مرز کارگران کشاورزی تا حد بخور و نمیر آن هم با اضافه کاری های بالا، بسیار در مقایسه با سایر تولید کنندگان به ویژه دهقانان کوچک پایین است، و چون قیمت ها به طور متوسط و جهانی تعیین می شود، قیمتی است که برای تولید کنندگان کوچک تر و کوچک، از قیمت تولید کالا کم تر است و در نتیجه سبب ورشکستگی آن ها می شود. کنسرن های کوچک تر در

بزرگ ترها ادغام می شوند یا خرید می شوند اما دهقانان کوچک خانه خراب می شوند و مجبور می شوند به عنوان کارگر کشاورزی روزمزد یا فصلی با دست مزدی ناچیز، که زندگی خانواده را تامین نمی کند، در مزارع کنسرن ها مشغول به کار شوند. اما برای کنسرن های بزرگ علاوه بر سودهای ویژه ناشی از تفاوت بالای قیمت تولید آن ها و قیمت متوسط تعیین شده برای فروش، فرصتی است برای گسترش و تمرکز یافتن بیش تر سرمایه در این بخش اقتصادی.

حجم معاملات ماشین های کشاورزی به میلیارد دلار، برای سال ۲۰۱۴

نام شرکت	Deere	CHN	AGCO	Kubota	Claas
میزان معامله، به میلیارد دلار		۱۵	۱۰	۸	

مکانیزه کردن اقتصاد کشاورزی، در پانزده سال گذشته به سرعت پیش رفته است. این پیشرفت در سال ۲۰۰۵ برابر با ۳۴٪ بود که در سال ۲۰۱۴ به ۶۱٪ رسید اما برای هند میزان رشد پایین تر بود. تولیدکنندگان تراکتور امیدوارند که نصف تراکتورهای تولیدی خود را به این دسته از کشورها بفروشند. به این طریق آسیا ۴۰٪ بازار جهانی تراکتور را خواهد داشت. تنها چند کنسرن بخش بزرگی از بازار امروز را بین خود تقسیم کرده اند. کنسرن آمریکایی دپیر (DEER) در مقام رهبری است. کنسرن هلندی (CNH) متعلق به ایمپریوم، با داشتن ۱۲ مارک معروف دارد که چند تای آن عبارت اند از: نیولند؛ استپر؛ ماگیروس و ادوکو در مقام دوم و کنسرن آمریکایی (AGCO) در مقام سوم قرار دارد که با چند کنسرن دیگر مجموعاً ۵۰٪ بازار جهانی را در اختیار دارند. دیجیتالی کردن اقتصاد کشاورزی بر بهبود در کل پروسه ی مربوطه و صرفه جویی در پول و منابع است در حینی که بازایی از آن به حداکثر برسد. تکنیک های ارتباطی، امکان مبادله اطلاعات در باره ی کیفیت زمین و هوا را فراهم ساخته است که با کمک آن سیستم مدیریت فارم ها می تواند انجام گیرد. توافق بین این کنسرن ها و کنسرن های دیگر از جمله کنسرن های شیمی مثل (BASF) و مونسانتو، برای توسعه ی تکنیک و ساخت ابزار پیشرفته و حتی سموم انجام گیرد. در فاصله سال های ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۴ سهم کشورها و مناطق مهم در بازار جهانی برای تکنیک کشاورزی عبارت بود از: اتحادیه اروپا ۲۶٪، نفتا شامل آمریکا-کانادا و مکزیک ۲۲٪، چین ۱۵٪، آمریکای جنوبی ۸٪، هند ۶٪، (Gus) به ویژه روسیه ۶٪ و بقیه جهان ۱۷٪.

سهم در بازار تکنیک کشاورزی

نام	اتحادیه اروپا	نفتا	چین	آمریکای جنوبی	هند	گوس	بقیه جهان
درصد	۲۶	۲۲	۱۵	۸	۶	۶	۱۷

خصوصی سازی آب و نقش کنسرن ها

کم تر از یک درصد آب های موجود در جهان، آب شیرین و قابل شرب است. امروز مصرف آب از تجدید آن بیش تر شده است. حدود ۲ میلیارد نفر از جمعیت جهان، در کشورهای زندگی می کنند که ۲۰٪ آب شیرین را مصرف می کنند. مصرف آب توسط خانوارها بسیار کم است، اما صنایع مصرف بالایی دارند و گذشته از این ۷۰٪ آب در کشاورزی و به ویژه در کشت مصنوعی محصولات کشاورزی، مصرف می شود. مصرف آب در کشاورزی با توجه به محصول زیر کشت متفاوت است؛ در جایی که به طور تک محصولی ذرت یا پنبه کشت می شود، زمین از خاک گیاه دار محروم می شود و نتیجه اش این می شود که آب به سرعت از زمین

خارج و چیزی در آن ذخیره نمی شود؛ به همین سبب در کشت بعدی به همین اندازه آب بیش تری نیاز است. در جاهایی که تپه ها به صورت تراسی یا طبقه به طبقه است، یا دارای گیاهان سایه دار است، آب زیادی می تواند صرفه جوئی شود.

گزارش UN در باره مصرف جهانی آب به کوبیک کیلومتر، در بخش های مختلف، در سال ۲۰۱۴

سال	کشاورزی	صنعت	خانوار
۱۹۸۰	۱۴۸۱	۳۳۹	۱۱۸
۱۹۹۰	۲۱۱۲	۷۱۳	۲۲۹
۲۰۰۰	۲۴۱۷	۸۳۳	۳۷۵
۲۰۵۰	۲۶۲۵	۲۰۸۳	۸۳۳

میزان مصرف آب در محصولات متفاوت کشاورزی و صنعتی کشاورزی برای هر کیلوگرم به لیتر

محصول	مصرف آب	محصول	مصرف آب
گوجه فرنگی	۲۱۴	بیواتانول از شکر	۱۱۸۸
کاهو	۲۳۷	نودل	۱۸۴۹
خیار	۳۵۳	بیواتانول از نیشکر	۲۱۰۷
موز	۷۹۰	بیواتانول از ذرت	۲۸۵۴
هلو	۹۱۰	برنج	۲۴۹۷
سیب	۸۲۲	گوشت مرغ	۴۳۲۵
سیب زمینی	۲۸۷	پودر شیر	۴۷۴۵
شیر	۲۵۵	گوشت خوک	۵۹۸۸
		گوشت گاو	۱۵۴۱۵

سم پستیسید و کودهای شیمیایی که در کشاورزی مورد استفاده قرار می گیرد، روی آب تاثیر می گذارد و آب در حرکت خود سم را می پراکند و محیط کشاورزی را بدتر می کند. تولید محصولات کشاورزی برای صادرات، به ویژه نوشابه ها، میوه و صیفی جات، روی کمبود دراز مدت آب تاثیر می گذارد و زمین ها را به سمت خشکی می برد. خصوصی سازی های آب، وضع آب را بدتر کرده است. این امر به طور گسترده در سراسر جهان در فاصله ی بین سال های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۴ رخ داده و به ۲۳۵ مورد رسیده است که به ترتیب مهم ترین آن ها در فرانسه ۹۴ مورد، آمریکا ۵۸ مورد، اسپانیا ۱۴ مورد، آلمان ۹ مورد و آرژانتین ۸ مورد بوده است. مواد شیمیایی مثل فسفر و کالیم بارآوری زمین های کشاورزی را بالا می برد، اما هم زمان کیفیت محصول را کاهش می دهند. این مواد همراه با تپاله ها و فضله ی مرغ، آمده از مرغ داری ها- مثلا برای تقویت زمین- دوباره روی زمین می آید. این مواد در کودهای معدنی هم وجود دارد. بدست آوردن کودهای معدنی، صنعتی کردن کشاورزی را امکان پذیر ساخت. انقلاب سبز یا کشت بذرهایی پرمحصول دست کاری شده در دهه ی ۱۹۴۰ در مکزیک روی گندم و ذرت مورد آزمایش قرار گرفت و به محصولی شش برابر

محصول معمول دست یافت. و سپس در آسیا و آفریقا به کار برده شد. در ورای این شیوه ی کشاورزی دیدگاهی خوابیده است، که با آینده نگری، خیزش های توده ای ناشی از فقر و گرسنگی و شورش در مقابل تقسیم نابرابر نعمات را می بیند، و آن ها را انقلاب های خشونت آمیز می خواند، و می خواهد به این شیوه با پرکردن شکم گرسنگان از محصولات کم کیفیت از آن جلوگیری کند، در ضمنی که سبب آسیب جدی محیط زیست در بسیاری از کشورها شده است، زیرا افزایش تولید غذا در درجه اول به دلیل افزایش سطح زمین، سریع تر شدن محصول و هزینه استفاده از سموم به طور گسترده است. کشاورزان کوچک به خاطر مناطق به طور صنعتی کشت شده آواره شدند. و مجبور شدند در مکان هایی با بهره وری کم کار کنند. منابع آب زیرزمینی نیز مورد استفاده قرار گرفتند. انقلاب سبز اما خود با آسیب های جدی بر زمین، سبب قیام های ناشی از کمبود مواد غذایی در بسیاری از کشورهای آسیا و آفریقا در دهه ی ۱۹۵۰ و متعاقب آن در سراسر جهان از سال ۲۰۱۰ تا کنون شده است. این امر تردیدها و انتقادات بسیاری را در پی داشته است. اما از طرف دیگر برای صنایع تولید کود، کسب و کار میلیاردی در سراسر جهان ایجاد کرده است و به خوش باوران نشان داده است که سرمایه تنها به سود خود می اندیشد، حتی زمانی که شعارهای انسان دوستانه را توسط کارگزارانش از بلندگوهای جهانی به خورد جهان می دهد. بیوتکنیک یا کاربرد تکنیک ژنی اولین بار در ۱۹۷۴ روی موش به موفقیت رسید. در سال ۱۹۸۵ اولین کوشش روی گوسفند و خوک به کار گرفته شد. شرکت ها حق امتیاز استفاده از تکنیک را می خردند و آن را انحصاری می کنند. این حق امتیاز حیوانات و گیاهان مختلفی را در شمول خود دارد؛ به طور مثال برای افزایش شیر یا گوشت، یا تولید گاو نابارور که بالغ نمی شود و فقط گوشت افزون می کند. "د.ان.آ." این حیوانات و گیاهان برای رسیدن به اهداف مورد نظر در لابراتوار تغییر داده می شود. این تغییرات اما دارای تأثیرات جانبی است مثلاً چنان گوساله ها از نظر رشد ماهیچه ها بزرگ می شوند که مجبور می شوند حدود ۹۰٪ آن ها را با سزارین به دنیا بیاورند. این مساله در رابطه با خوک سبب مشکلات سلامتی می شود به نحوی که بسیاری از بچه خوک ها بعد از تولد می میرند. درضمنی که به این طریق آن ها کنترل جهانی آن را در دست می گیرند. به طور مثال بیش از ۵۰ سال است که گاوهای شیرده هلندی در ایران هستند اما همواره باید گاوهای جدید را دوباره از هلند خرید و نمی شود تولید مثل آن را در ایران انجام داد. یا بذرهای برنج پرمحصول را کشاورز نمی تواند از محصول خود کنار بگذارد بلکه باید دوباره از کشور تولید کننده بذر خریده شود.

تعداد امتیازات ثبت شده انحصاری توسط کنسرن های مواد غذایی، در سال ۲۰۱۵

SYNGENTA	BAYER	MONSANTO*	DUPONT	BASF	نام کنسرن
۳۷۶	۴۶۵	۶۰۰	۷۵۶	۷۷۷	تعداد حق امتیاز معرفی شده
۱۴۲	۲۱۹	۲۲۱	۲۲۷	۲۲۱	تعداد حق امتیاز ثبت شده

*- مونسانتو در سال ۲۰۱۶ توسط بایر به ۶۶ میلیارد دلار خریده شد.

تجارت جهانی محصولات کشاورزی

چهار شرکت غربی با علامت اختصاری (ABCD)، بر تجارت جهانی محصولات کشاورزی سلطه دارند و آن را کنترل می کنند. این محصولات تحت نام مواد غذایی؛ مواد تغذیه ای دام؛ مواد انرژی زای کشاورزی؛ به علاوه ی شکر؛ روغن پالم و برنج قرار دارند. این چهار شرکت که صادرات و واردت مواد خام کشاورزی را کنترل می کنند عبارت اند از: آرکر دانیل میدلند- ADM ؛

بونگه؛ کارجیل و درایفوس که حرف اول نام آن ها در بالا آمده است. هر سه کمپانی اول، از ایالات متحده هستند. چهارمی محلش در آمستردام هلند است. آن ها امر تجارت، حمل و نقل و تبدیل بسیاری دیگر از مواد خام را خود انجام می دهند. آن ها، دارای کشتی های عظیم ماهی گیری، بنادر، راه آهن، پالایشگاه، سیلو و کارخانه های تولید روغن هستند. سهم تجارت آن ها در بازار جهانی، ۷۰٪ کل تجارت است. کارجیل مقام اول، ارکر دانیل میدلند مقام دوم، درایفوس مقام سوم و بونگه در مقام چهارم قرار دارند. در سال ۲۰۱۶ چین با کمپانی خود به نام کافکو که یک شرکت دولتی است، خرید سویا و ذرت برزیل را از دست (ABCD) در آورد. (ABCD)، اطلاعات مربوط به محصولات کشاورزی، قیمت ها، نوسان قیمت ارزها، اطلاعات مربوط به شرایط جوی و هوا، و پیشرفت مسایل سیاسی در همه جهان را روزانه دریافت می کند و خیرگان مالی اش، به تحلیل آن ها می پردازند. هر چهار شرکت، شرکت های دختری دارند که تجارت با مواد خام کشاورزی را در برابر خطرات قیمت ها تضمین می کنند و بند و بست بازی هایی در بورس های کالا، به ویژه در شیکاگو دارند. کار تکمیلی روی مواد خام از جمله غلات، سویا و مواد غذایی مثل آب پرتقال یا شکلات هم به آن ها تعلق دارد. در سال ۲۰۱۴، شرکت ADM، سه شرکتهای را که در رابطه با حبوبات، آرومای میوه برای نوشابه ها و مواد نگهدارنده برای مواد غذایی فعال بودند را خرید. ABCD نه تنها در مواد غذایی، بلکه هم چنین در مواد انرژی گیاهی، مواد مصنوعی و رنگ ها هم سرمایه گذاری می کند که از جمله ی آن ها، کار روی روغن و پالایشگاه اروپا در هامبورگ است، که راپس و سویا را به مارگارین، گلیسیرین و بنزین گیاهی تبدیل می کند. ABCD توان تاثیر گذاری روی بازار جهانی کشاورزی را دارد. در سال ۲۰۱۶ و ۲۰۱۷ صادرات هشت محصول مهم کشاورزی آن ها شامل شکر، غلات، ذرت، گندم، روغن سویا و پالم و راپس، دانه سویا، برنج و آرد سویا مجموعاً سالانه حدود ۸۵۰ میلیون تن بود.

۵۰٪ حجم معاملات تولید مواد غذایی در دست ۵۰ شرکت یا گروه است و سهم شان دائماً افزایش می یابد. در این گروه رشد شرکت های بزرگ تر با ادغام یا بلعیدن شرکت های کوچک تر همراه است. در سال ۲۰۱۵، دو مورد درهم رفتن شرکت ها به ارزش ۱۰۰ میلیارد دلار رخ داد. یکی از این موارد متعلق به شرکت تولید کچاپ Heinz بود، که با این ادغام اکنون به ششمین کنسرن بزرگ مواد غذایی تبدیل شده است. در پشت این ادغام، سرمایه گذاران مالی قرار دارند که در این زمینه مشارکت می کنند. هم چنین به دلیل بالا رفتن مصرف مواد ارگانیک یا بیو، آن ها در این زمینه هم فعال شده اند. جاب هولدینگ یک شرکت سرمایه گذاری آلمانی است که وارد بازار قهوه شده است.

۸۰٪ چای را در جهان، سه کنسرن لیپتو؛ تاتا و تونینگز فود کنترل می کنند. آن ها با کاهش دادن قیمت کالا با هم رقابت می کنند. در این جا چنان که آمد کنسرن ها به دلیل توان مالی بالا و هم چنین مدرن کردن سیستم تولید و بالا بردن باآوری کار، و داشت و برداشت خود قیمت تولید را پایین می آورند، که این امر در تعیین قیمت کالا تاثیر می گذارد به نحوی که قیمت متوسط که قیمت فروش را تعیین می کند، از قیمت تولید شرکت های کوچک تر و کوچک و چای کاران سنتی مستقل بالاتر قرار می گیرد و آن ها را ورشکسته یا به علت عدم توان در رقابت از دور خارج می کند و بازار فروش آن ها توسط این کنسرن ها اشغال می شود.

کنسرن های مواد غذایی با شعار دروغین مبارزه با فقر، می خواهند کل مواد غذایی جهان را در اختیار بگیرند. این شعار به معنی اطمینان دادن به جهان که برای همه غذا تامین می شود نیست. آن ها طبیعت را تخریب می کنند. با ظهور آن ها گرچه تولید چندین برابر شده است اما با تک محصولی کردن کشورها، دیگر مواد مورد نیاز تغذیه ای توده های مردم را از دسترش شان خارج می کنند. دیگر این مواد تولید نمی شود و دهقانان کوچک و کشاورزان کشت کننده آن ها، بیکار و فقیر تر از قبل می شوند. آن ها انواع پر محصول دست کاری شده را کشت می دهند. کودهای شیمیایی و پستیسید به کار می برند و چون این کار را نه در کشوری خودی که در اروپا و آمریکا است، بلکه در کشورهای در حال رشد یا فقیر آفریقا و جهان انجام می دهند، کسی به طور جدی مانع آن ها نمی شود. گرچه با صادرات این محصولات به کشورهای خودی عواقب آن پای مردم آن جاها را هم می گیرد. طبق برآورد سازمان جهانی کار،

سالانه ۵ میلیون نفر از کاربرد این سموم در محل کار مسموم می شوند که ۴۰/۰۰۰ نفرشان می میرند. با وجود بهبود اندک در زندگی بخشی از فقرا، مشکلات عدیده ای ایجاد شده است. برخلاف ادعای آن ها، گرسنگی از بین نرفته است. هم اکنون بین ۸۰۰ میلیون تا یک میلیارد نفر در جهان انسان گرسنه وجود دارد. طبق گزارش یونیسف، ۲۰۱۷: "در هر ۱۰ ثانیه یک کودک با عواقب گرسنگی می میرد. تخمیناً در سال ۲۰۱۶ تعداد ۲,۶۰۰,۰۰۰ کودک نتوانستند به یک ماهگی عمر خود برسند. روزانه ۷۰۰۰ نوزاد می میرند و برای حدود یک میلیون کودک روز تولد شان روز مرگ شان است. در سال ۲۰۱۶ تعداد ۵,۶۰۰,۰۰۰ کودک زیر ۵ سال مردند یعنی ۱۵,۰۰۰ در روز؛ ۶۴۰ در هر یک ساعت؛ ۱۰ کودک در هر دقیقه یا یک کودک در هر ۶ ثانیه. تنها خبر مثبت این است که مرگ و میر کودکان از سال ۱۹۹۰ تا به امروز نصف شده است. در حالی کودکان از گرسنگی می میرند که، در جهان به اندازه کافی مواد غذایی برای سیر کردن ۹ میلیارد نفر وجود دارد، در حالی که جمعیت جهان اکنون ۷ میلیارد است".

تقسیم زمین بین عوامل مختلف قبل از ورود کنسرن ها به درصد

عوامل مختلف	زمین کشاورزی	جنگل	چمن زار	زمین حاشیه ای
درصد	۵۸	۲۷	۵	۱۰

تغییرات تقسیم زمین بین عوامل مختلف بعد از ورود کنسرن های کشاورزی و مواد غذایی در آغاز کار

عوامل مختلف	مواد غذایی	مواد انرژی	تولید پرورش گاو	بدونه خاص	چیز کشاورزی	مواد دیگر کشاورزی
درصد	۳۸	۲۱	۲۳	۹	۹	۹

تقسیم زمین های کشاورزی برای کشت محصولات مختلف بعد از خرید زمین توسط کنسرن ها

عوامل مختلف	مواد روغنی	حبوبات	شکر	چیزهای دیگر	درخت	گیاه برای نوشابه ها	گیاهان ریشه دار و غده دار
درصد	۴۴	۲۰	۱۰	۱۷	۳	۳	۳

عامل این گرسنگی و فقر و فاقه و مرگ و میر مناسبات سرمایه داری است، که در کل جهان حاکم شده است. کنسرن های بخش های مختلف اقتصادی تنها نمایش دهندگان این مناسبات اند و چیزی سوای سرمایه داری نیستند. متأسفانه اکثریت محققان چنان مساله را مطرح می کنند که اگر مثلاً این مگا کنسرن ها نبودند و کنسرن های بیشتر و کوچک تری جهان را کنترل می کردند اوضاع جهان این گونه نبود. در حقیقت آن ها کنسرن ها را منهای سرمایه داری مورد توجه قرار می دهند و آگاهانه نمی خواهند به هسته ی اصلی این شرایط اسفبار نظر کنند. توزیع نابرابر ثروت و نعمات از جمله مواد غذایی است. بیش از نیم این گرسنگان را دهقانان کوچک تشکیل می دهند. در این شیوه ی تولید مواد غذایی کیفیت فدای کمیت می شود و با وجود بالا رفتن مصرف سرانه، به دلیل کیفیت پایین، مواد ضروری از جمله کالری به مقدار مناسب تامین نمی شود، و به بدن نمی رسد. زیباترین تعریف را در این رابطه از دهان یک

کشاورزی شمالی شنیدیم که در تعریف از برنج پرمحصول آمل ۳ به خبرنگار گفت: "دستشان درد نکند برنج خیلی خوبی است محصول ما سه برابر شده است اما وقتی آن را می‌پزیم پلو آش می‌شود". سالانه ۱۲ میلیون هکتار زمین کیفیت خود را از دست می‌دهد. این مقدار زمین برابر است با کل مساحت فلیپین. این امر فرصت خوبی است برای رشد ویروس‌ها و باکتری‌ها و قارچ‌ها، که تخریب زمین را بیش‌تر و سریع‌تر می‌کند. بعد برای مبارزه با این آفات مواد شیمیایی بیش‌تری مصرف می‌شود و این دور باطل ادامه می‌یابد و مخارج تولید را برای کشاورزان بالا می‌برد. و هم چنین بارآوری زمین کاهش می‌یابد. تحقیقات نشان می‌دهد که از سال ۱۹۴۱ تا ۲۰۰۸، در حدود یک سوم مناطقی که در آن‌ها ذرت؛ برنج؛ گندم و سویا کشت می‌شود، با وجود همه‌ی تلاش‌ها، میزان محصول بالا نمی‌رود، یا حتی کاهش می‌یابد.

مصرف کود به کشور، به کیلوگرم در هکتار در سال ۲۰۱۳

کشور	مصر	چین	آلمان	اندونزی	هند	آمریکا
مقدار کود	۶۱۵	۵۵۷	۲۰۴	۲۰۲	۱۵۸	۱۴۰

مهدی تهرانی متخصص تغذیه و رئیس بخش تحقیقات شیمی می‌گوید: بخش کشاورزی برای تامین امنیت غذایی بشر بسیاری از روش‌ها از جمله روش ژنتیکی را مورد توجه قرار داده است. وی مصرف کود در کشاورزی ایران را ۸۹ کیلوگرم در هکتار می‌داند.

سرمایه داری همواره به دنبال منفعت است و می‌کوشد سرمایه افزون شود. سرمایه‌گذاران کشاورزی هم از این قاعده پیروی می‌کنند. آن‌ها، برای کمک به کشاورزان یا کارگران کشاورزی، یا برای کمک به گرسنگان و رفع گرسنگی، یا برای کمک به فقرا و ریشه کن کردن فقر و یا برای عشق به محیط زیست و طبیعت و زمین سرمایه گذاری نمی‌کنند. آن‌ها به دنبال افزایش سرمایه سراسر جهان را می‌پیمایند و درو می‌کنند. آن‌ها، کشاورزان کوچک را به کارگران کشاورزی تبدیل می‌کنند، تا با استثمار آن‌ها سرمایه خود را افزایش دهند. آن‌ها کودکان را به کار می‌گیرند. حقوق کار بورژوازی را هم رعایت نمی‌کنند. تبعیض جنسی و نژادی را مقرر می‌کنند. کار اجباری و اضافه کاری بدون دست مزد را پیش می‌برند، و در مواردی علاوه بر بردگان مزدی، از کار بردگی رسمی هم استفاده می‌کنند. در مجموع شرایط کار در محل‌های تولید آن‌ها وحشتناک است. برای آن‌ها نه انسان مهم است، نه طبیعت نه زمین. اما روی بسته بندی‌های مواد غذایی شان خانه‌های روستایی با خانواده خوشبخت مرغ و خروس و جوجه‌ها، زنان روستایی با لباس‌های رنگارنگ در حال فعالیت. چند گاو و گوسفند و سگی در حیاط و بچه‌های بازیگوش که در حیاط میان سبزه‌ها و گل‌های طبیعی بازی می‌کنند، دیده می‌شود. با این تصاویر می‌خواهند در مشتریان شان احساس خوشایندی برای رابطه و تداوم آن ایجاد کنند. حتی برای جلب مشتری، دیده می‌شود که روی بسته مواد غذایی می‌نویسند که در تولید آن انسان و طبیعت را در مد نظر دارند و یا از خرید شما فلان قدر به کودکان گرسنه کمک می‌شود. اما در پس پرده‌ی این دروغ پردازی‌ها شرایطی است که در بالا ارائه شد.

در پانزده ساله‌ی اخیر ورود شرکت‌های خدماتی مالی، به این بخش و تاثیر گذاری شان روی سیستم جهانی تغذیه افزون‌تر شده است. آن‌ها زمان خرید و فروش کالاهای کشاورزی، مثلا گندم و قیمت و مقدار آن را تعیین می‌کنند. به طور مثال در سال ۱۹۸۰، سهم یک کشاورز کاکائو برابر با ۱۶٪ کل قیمت شکلات بود، اما امروزه سهم او به زحمت به ۶٪ می‌رسد. از جمله‌ی این سرمایه‌گذاران مالی، بانک گلدمن زاکس، مورگان استنلی و سی‌تی بانک است. در فاصله‌ی سال‌های ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۱، درست در زمان حدت بحران اقتصادی که اتفاقا با بحران در زمینه‌ی مواد غذایی آغاز شد، محصولات کشاورزی دو برابر شد، و از ۶۵ میلیارد دلار به ۱۲۶ میلیارد دلار رسید، و درست در همین دوران با رشد گرسنگان جهان هم مواجه هستیم. امروزه صدها صندوق سرمایه گذاری کشاورزی مینا وجود دارد، که میلیارد‌ها دلار دارایی را حسابرسی می‌کنند. یکی از بزرگ‌ترین آن‌ها دویچه بانگ آلمان است با صندوق کشاورزی "دب" که در این صندوق شرکت‌هایی مانند مونسانتو، سینگنا، تیسن فود، دبیر و ADM فعالند. در بسیاری از

بخش های کشاورزی- غذایی، یک کنسرن با قدرت بازارش، روی قدرت سیاسی هم تاثیر می گذارد و سیاست هایش را به او دیکته می کند، یا حتی رژیم ها را تغییر می دهد حتی با کودتا.

منابع:

حسن روحانی بودجه سال ۹۷ ایران را به مجلس ارائه کرد. این بودجه در شرایطی با افزایش حدودا ۱۰۰ هزار میلیارد تومانی همراه شده که به گزارش خبرگزاری ها، سهم بودجه عمرانی برای سال آینده، ۱۱ هزار میلیارد تومان و بودجه پیش بینی شده برای یارانه ها ۱۹ هزار میلیارد تومان کاهش داشته است. در لایحه بودجه ۹۷، حدود ۶۰ هزار میلیارد تومان برای طرح های عمرانی پیش بینی شده است. دولت سال گذشته ۶۲ هزار و ۷۰۰ میلیارد تومان برای طرح های عمرانی پیش بینی کرده بود که مجلس این رقم را به ۷۱ هزار میلیارد تومان افزایش داد.

به این ترتیب، بودجه عمرانی در سال آینده نسبت به سال جاری ۱۱ هزار میلیارد تومان کاهش نشان می دهد.

به گزارش خبرگزاری ایسنا، «بر اساس گزارش عملکرد بودجه سال ۱۳۹۶ در شش ماهه ابتدایی امسال، از ۷۱ هزار میلیارد مصوب، حدود ۷۸۰۰ میلیارد تومان پرداخت شد. هر چند که معمولا در نیمه اول سال پرداختی به طرح های عمرانی کمتر بوده و در نیمه دوم افزایش می یابد، اما در مجموع تقریبا هیچ گاه تحقق کاملی درباره پرداخت های عمرانی وجود نداشته است».

به نوشته ایسنا، پیش از این، محمداقبر نوبخت، رئیس سازمان برنامه و بودجه، از پرداخت ۱۱۰ هزار میلیاردی برای پروژه های عمرانی در سال آینده خبر داده بود که به نوشته این خبرگزاری، به نظر می رسد ۵۰ هزار میلیارد مازاد بر لایحه می تواند در قالب تسهیلات بانکی و یا تامین مالی خارجی و همچنین برداشت از صندوق توسعه ملی تامین شود.

با این همه، رقم ذکر شده برای بودجه عمرانی حدود ۶۰ هزار میلیارد تومان است.

پیش از این حسینعلی حاجی دلیگانی، عضو کمیسیون برنامه، بودجه و محاسبات مجلس، روز ۱۶ آذر در گفت و گو با خبرگزاری تسنیم از کاهش بودجه عمرانی در سال ۹۷ خبر داده بود.

وی با اعلام اینکه در این صورت «قطعا پروژه های عمرانی معطل می ماند» افزوده بود: «دولت باید به این نکته توجه داشته باشد که کاهش بودجه عمرانی موجبات ایجاد رکود در کشور می شود».

در همین حال، بودجه پیش بینی شده در لایحه دولت برای پرداخت یارانه نقدی ۱۹ هزار میلیارد تومان کاهش یافته که خبرگزاری تسنیم آن را به معنای «حذف یارانه بیش از ۳۰ میلیون نفر» دانسته است.

همچنین به گزارش خبرگزاری ها، در بودجه سال آینده پیش بینی شده است که قیمت هر متر مکعب آب و هر لیتر گازوئیل ۲۰ درصد افزایش یابد.

خبرگزاری ایسنا نیز روز شنبه ۱۸ آذر خبر داده بود که افزایش حقوق کارکنان دولت در سال آینده ۱۰ درصد خواهد بود.

در این میان، به گزارش خبرگزاری دولتی ایرنا، حسن روحانی روز یکشنبه ۱۹ آذر، ضمن ارائه بودجه ۱۱۹۴ تریلیون تومانی سال ۹۷ به مجلس عنوان کرد که بودجه سال ۹۷ «یک لیست درآمدی و هزینه ای تنها نیست» و تمام وعده هایش به مردم در انتخابات از جمله اشتغال، رشد اقتصادی، رفع فقر و کاهش نابرابری ها، در این لایحه «به خوبی مشاهده» می شود.

او افزود که «هدف گذاری این است که در عمر دولت دوازدهم رشد بالای پنج درصد سالانه داشته باشیم».

رئیس جمهوری ایران گفت: «یک استاندارد برای حداقل زندگی تعریف خواهیم کرد و اعلام می کنیم هرکس در کشور زندگی و درآمد او از این حداقل کمتر است می تواند در یک سازمان حمایتی ثبت نام کند. در واقع نظام تامین اجتماعی را سال آینده به صورت گسترده آغاز خواهیم کرد».

او اضافه کرد: «می خواهیم تمام اقشار ضعیف جامعه از حداقل زندگی استاندارد برخوردار شوند و این کار از بودجه ۹۷ شروع می شود».

آقای روحانی همچنین گفت: «اولین ویژگی بودجه سال ۹۷، موضوع اشتغال است».

پیش از این حسن روحانی و دولتمردانش از دستاوردهای اقتصادی در سال‌های اخیر سخن گفته‌اند. با این همه، منتقدین رئیس‌جمهوری ایران، از جمله شماری از اقتصاددانان و فعالان کارگری، با استناد به آمار رسمی معتقدند که فاصله طبقاتی در ایران افزایش پیدا کرده و فاصله درآمد و هزینه خانواده‌های اقشار فرودست، از جمله کارگران، بیشتر شده است.

او در بخش دیگری از سخنان خود «شفافیت» و «تمرکز زدایی» را از جمله دیگر ویژگی‌های بودجه سال آینده ذکر کرد.

بر اساس گزارش‌ها، سقف بودجه سال جاری، در لایحه دولت، سقف بودجه سال آینده ۱۱۹۴ تریلیون تومان تعیین شده که نسبت به بودجه سال جاری، حدود ۱۰۰ هزار میلیارد تومان افزایش داشته است.

در این لایحه، بودجه جاری دولت، حدود ۴۲۹ هزار میلیارد تومان است که در مقایسه با رقم ۳۷۱ هزار میلیاردی لایحه امسال حدود ۶۰ هزار میلیارد تومان، یعنی ۸/۹ درصد افزایش دارد.

به گزارش خبرگزاری‌ها، قیمت نفت در لایحه بودجه، بشکه‌ای ۵۵ دلار و قیمت هر دلار، ۳۵۰۰ تومان پیش‌بینی شده است.

این در حالی است که مرکز پژوهش‌های مجلس پیش از این قیمت ۴۹ دلار برای نفت و قیمت ۳۶۳۰ تومان برای دلار در بودجه سال ۹۷ را توصیه کرده بود.

«۲۵ درصد بازار پولی کشور در اختیار شش تعاونی متخلف بود»

حسن روحانی در بخش دیگری از سخنان خود گفت که «۲۵ درصد از بازار پولی کشور در اختیار شش تعاونی متخلف بود» و آنان «هر روز که اراده می‌کردند درباره سود تصمیم می‌گرفتند و هر طور که می‌خواستند بازار ارز، سکه و املاک را به هم می‌زدند».

وی با تأکید بر اینکه برخورد با این موسسات مالی بسیار «سخت بود» افزود که «همه به ما فشار می‌آوردند و از همه ارگان‌ها به ما نامه می‌نوشتند. آدم‌های عجیب و غریب سفارش می‌کردند».

بانک مرکزی ایران در اردیبهشت سال جاری اعلام کرده بود که سهم موسسات اعتباری «غیرمجاز» از سپرده‌های مردم را «از بیش از ۲۰ درصد بازار پول به کمتر از ۱۰ درصد تقلیل داده است».

مرکز پژوهش‌های مجلس روز ۱۸ خرداد سال گذشته، بدون ذکر نام گفته بود که شش مؤسسه اعتباری «غیرمجاز»، حدود ۱۳۳ هزار میلیارد تومان، یعنی حدود شش درصد از کل دارایی‌های سیستم بانکی مجاز و غیرمجاز، نقدینگی دارند.

شمار قابل توجهی از موسسات مالی اعتباری در ایران به دنبال ورشکستگی یا اختلاس نتوانستند به تعهدات خود در قبال سرمایه‌گذاران عمل کنند و مال‌باختگان نیز در اعتراض در نقاط مختلف ایران دست به تجمعاتی زدند.

در همین ارتباط، به گزارش خبرگزاری فارس و شبکه‌های اجتماعی، شماری از این گروه هم‌زمان با سخنرانی حسن روحانی در مقابل مجلس تجمع کردند.

در این حال احمد توکلی، نماینده مجلس نهم، روز هفتم آذر، ضمن تهدید به افشای نام دریافت‌کنندگان وام از مؤسسه مالی ورشکست شده «ثامن الحجج» اعلام کرده بود که اکثر این افراد قاضی‌های باسابقه، فرزندان روحانیون شاخص و شخصیت‌های سیاسی هستند.

طرح مسکن مهر «خطای بزرگی بود»

رئیس‌جمهوری ایران در بخش دیگری از سخنان خود ضمن انتقاد از طرح مسکن مهر گفت که دولت گذشته «بیابان‌ها را تبدیل به مسکن کرد در حالی که مسکن در وسط شهرها جا دارد».

وی تأکید کرد که خانه‌های مسکن مهر با «استقراض از بانک مرکزی» ساخته شدند که «خطای بزرگی بود چون پایه پولی بالا رفت و تورم ۴۵ درصدی ایجاد کرد».

در حالی که رهبر جمهوری اسلامی در ابتدای دولت یازدهم خواستار پایان طرح مسکن مهر شده بود، اعضای دولت بارها از این طرح انتقاد کرده‌اند.

به گفته آنها، «بسیاری از مجموعه‌های مسکونی مسکن مهر سیستم تصفیه آب و فاضلاب ندارند» و در محل‌هایی ساخته شده‌اند که «فاقد امکانات زیربنایی است».

در همین حال، پس از انتشار نخستین تصاویر از تخریب ساختمان‌های مسکن مهر در زمین‌لرزه کرمانشاه، اسحاق جهانگیری، معاون اول حسن روحانی، نیز روز ۲۲ آبان گفته بود که «بیشتر خانه‌های تخریب شده در زلزله متعلق به ساختمان‌های مسکن مهر است».

وحید حقانیان، معاون پیگیری‌های ویژه دفتر آیت‌الله علی خامنه‌ای، در واکنش گفته بود که سازه‌های مسکن مهر «اشکالی ندارد» و «خدا لعنت کند معاون اول رئیس‌جمهور، آقای جهانگیری را که اولین تخم لق سیاسی را گذاشت و در جلسه اقتصاد مقاومتی اعلام کرد» که خانه‌های مسکن مهر در زلزله تخریب شده است.

وی پس از آن نیز بار دیگر از سخنانش در مورد مسکن مهر دفاع کرد و بدون عذرخواهی از سخنانش درباره معاون اول حسن روحانی اعلام کرد که «قصده توهین و جسارت» به اسحاق جهانگیری را نداشته است.

بودجه «ردیف در ردیف» است

آقای روحانی در بخش دیگری از سخنان خود، بودجه سال‌های گذشته را «ردیف در ردیف» خواند و افزود: «دو برادر در یک دستگاه، بعد پسر عمو آمد چهار تا ردیف گرفت و ردیف و ردیف درست شد و معلوم نیست این ردیف‌ها و پول‌ها در اختیار چه کسی قرار می‌گیرد و چه کسی نظارت می‌کند». وی خواستار کاهش ردیف‌های بودجه شد و گفت که «اگر روند سال‌های گذشته ادامه یابد، فرض محال که دولت دوازدهم بتواند کشور را اداره کند، دولت بعد حتماً نمی‌تواند کشور را اداره کند و در یک بن بست قرار می‌گیریم».

پیشتر نیز کارشناسان بارها از مشکلات «ساختاری» نظام بودجه در ایران انتقاد کرده و هشدار داده بودند در صورت رفع نشدن این مشکلات اداره کشور «مختل» خواهد شد.

وبسایت «اقتصادگردان» در این زمینه نوشته بود که علاوه بر مشخص نبودن «اهداف»، طراحی و تنظیم بودجه که بررسی آثار و نتایج قوانین بودجه را «عملاً» غیرممکن می‌کند، «نمایندگان مجلس نیز صلاحیت کافی در رسیدگی به بودجه را ندارند و به همین خاطر برخورد سلیقه‌ای، تصویب بودجه‌ای نامناسب برای کشور را تشدید می‌کند».

در همین حال عادل آذر، رئیس دیوان محاسبات، روز ۲۲ آبان گفته بود که «بی‌انضباطی و عدم شفافیت و انحراف در هدف» از جمله «سیامچاله‌های» بودجه ایران هستند.